

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Karolíny Kounové Roubíčkové: „Domácí práce v rámci stejnopohlavních párů“

Cílem diplomové práce Bc. Karolíny Kounové Roubíčkové je podle slov autorky „poskytnout vhléd do problematiky domácích prací v rámci stejnopohlavních párů z jejich pohledu“ (s. 1). Úvodem velmi oceňuji originalitu zvoleného cíle, neboť otevírání nových témat, která v našem prostoru nejsou dosud plnohodnotně probádána, je vždy spojeno s určitými obtížemi a riziky. Práce má logickou stavbu a přehlednou strukturu. Autorka od počátku pracuje se stanoveným předmětem, neodklání se od něj a snaží se přinést odpovědi na vytyčené výzkumné otázky, jež precizně formuluje (s. 24 – 25).

Z hlediska formálních náležitostí je práce na vysoké úrovni. Naplňuje adekvátně doporučený stránkový rozsah. S odkazovým aparátem zachází autorka jednotně v průběhu celé práce a důsledně dodržuje pravidla zvolené citační normy. Nechybí přehledné členění na teoretickou a empirickou sekci, ani shrnutí hlavních výstupů z analyticko-interpretací části. Autorce bych nicméně vytkla zařazení „prázdných“ kapitol (viz „Klíčové koncepty“, s. 5.). S tímto nedostatkem souvisí výhrada směřující již k obsahovým aspektům diplomové práce. Pokud by uvedená kapitola nebyla ošizená na obsahu, dozvěděl/a by se čtenář/ka souhrnně, proč právě následující koncepty (a ne jiné) považuje autorka pro svou práci za klíčové. Zásadních konceptů by navíc z mého hlediska bylo zapotřebí rozvést daleko více. Minimálně bych doporučovala představit autorčino chápání „stejnopohlavních párů“ a genderovou dimenzi jejich vztahů. Podobně bych uvítala prezentaci autorčina chápání homosexuality a heterosexuality, které se ukazují být poměrně frekventovanými pojmy v jejím návazném výkladu. V opačném případě je totiž zbytečně ponechán prostor pro případné kritiky, jejichž některé možné varianty se pokusím dále představit.

Pokud totiž autorka v Úvodu práce kritizuje redukci lesbických a gay partnerství redukuje pouze na sexuální vztahy (s. 4) a v dalším výkladu ulpívá na dichotomii heterosexuality – homosexuality coby rozlišující charakteristice mezi různopohlavními a stejnopohlavními páry, získává její argumentační linka poměrně zásadní trhlinu. Osobně se mi jako čtenářce práce jeví jako klíčové slovo „vztah“, které však například v Abstraktu práce zcela absentuje – mluví se tu o „párech“. V současné (nejen) západní společnosti jsou nicméně domácnosti obývány stejnopohlavními páry, jež spojuje například kamarádství, společný zájem (studium), ekonomická situace apod. Očekávala bych, že tyto zřejmé alternativy autorka již v úvodu učiní transparentními a vymezí si vlastní konceptuální pole, jinak nevyhnutelně dochází ke zjednodušení problematiky, k reprodukci stereotypů týkajících se sexuality, resp. ke kombinaci obojího. (Právě nestereotypní soužití ve třech (ve složení partnerka, spolubydlící) je charakteristikou jedné z respondentek autorčina výzkumu. Na rozdělení rolí z hlediska domácích prací to nepochybně může mít vliv, což ale autorka ani explicitně nekomentuje.)

Nedostatek kritické (sebe)reflexe samotné dichotomie „heterosexuálních“ a „stejnopohlavních“ párů souvisí se záměrně naznačeným nejednotně užívaným terminologickým aparátem. Z jakého důvodu je u každé z těchto kategorií voleno pojmenování odvozené od etymologického základu jiné úrovně (např. s. 3)? Neboli proč nejsou kontrastovány páry stejnopohlavní a různopohlavní, nebo homosexuální a heterosexuální? Má k tomu autorka nějaký důvod? Znovu se tak vracím k připomínce formulované výše: redukce vztahů na sexuální rozměr se odráží v termínech „homosexuální“ a „heterosexuální“, vyzdvihnutí relevance pohlaví pro konstrukci genderových rolí pak v termínech „stejnopohlavní“ či „různopohlavní“ a obojí mi připadá hodné alespoň komentáře ze strany autorky. Jak sama píše na straně 19: „reflexe jazyka je pro feministickou perspektivu charakteristická a v produkci vědění klíčová“.

Dalším konceptem, který bych doporučila zařadit do teoretické části práce, je právě feministická perspektiva. Čtenář/ka je sice s jejím významem obeznámen/a v empirické části práce, ale domnívám se, že zde by již měla být opravdu jen vztažena k užití metodologii. Navíc ani v empirickém oddílu práce není explicitně specifikováno, jak konkrétně ji chápe sama autorka.

Poněkud s rozpaky vnímám autorčin úmysl předřadit výzkumná zjištění již do teoretické části práce. „*Prostřednictvím domácí práce se tak reprodukuje mužské a ženské role a také dominantní a podřízené statusy, jež, jak uvidíme dále, se uplatňují i v kontextu stejnopohlavních párů (West, Zimmerman 1987: 128-135, 143-144)*“ (s. 5). Přestože je vhodné aktualizovat teoretickou část s ohledem na empirické výstupy práce například ve vztahu k užití literatury, přiklání bych se k dramaturgicky konvenční variantě ponechat čtenáře/ku v napětí a pouze nastínit, že právě tímto konceptem se bude autorka v empirické části zabývat a podaří se jí v ní odhalit, zda a jak se role a statusy reprodukuje.

V teoretické části se autorce poměrně zdařile daří navazovat na sebe jednotlivé kapitoly a referovat o jejich významu pro celkovou strukturu práce. Nicméně představované pojmy by měly být z pozice autorky významněji reflektovány a v optimálním případě by se mělo jednat o „diskusi“ mezi odkazovanými autory a autorkami, nikoli o pouhou přehledovou stať. Například u vymezení domácí práce autorka pouze předkládá dvě různé definice, ale nezaujímá k nim žádné svoje stanovisko ani komentář. Není tedy ani jasné, ke které z nich se přiklání spíše, a rovněž si umenšuje prostor pro jejich kritické zhodnocení.

Vytříbenější formulace a výstižnější terminologie by teoretické části nepochybně přidala na odbornosti a vyznění. Na některých místech není v důsledku nadužívání obecných pojmů úplně zřejmé, co je podstatou autorčina argumentu. Odstavce s šestinásobným užitím slova „kontext“ tak práci celkem zbytečně ubírají kredit.

*„Toto téma v sobě propojuje dva velké bloky teoretizování a výzkumů, na jedné straně jde o akademické bádání vztahující se k homosexualitě, lesbickým ženám a gay mužům, na straně druhé jde o poměrně bohatou historii vědeckého zájmu o **kontext** domácích prací. Vzhledem k propojení obou těchto významných předmětů zájmu v koncept domácích prací v rámci stejnopohlavních párů je třeba neopomenout alespoň jejich základní vývoj a přínos. Proto v následující kapitole nejprve představím vědecký zájem o homosexualitu, lesbické ženy a gay muže, které přiblíží historii tohoto zájmu spolu s klíčovými tématy, která se v něm objevují. V další podkapitole se pak soustředím na teoretizování spolu s výzkumy **kontextu** domácích prací, které se týkají především heterosexuálních **kontextů**, abych nakonec obě tyto témata propojila v poslední podkapitole věnující se samotnému akademickému zájmu o domácí práce ve stejnopohlavních párech. Vzhledem k tomu, že můj výzkum se týká českého **kontextu**, vnímám jako důležité zmínit i úroveň bádání v těchto všech oblastech zájmu v České republice, jenž se ukazuje být relevantní v **kontextu** homosexuality a domácích prací v heterosexuálních párech, avšak zcela opomíjí **kontext** domácích prací v párech stejnopohlavních.“* (s. 7)

Vedle kostrbatých formulací je teoretická část poznamenána poněkud nepřehlednými souvětími: „*Feministickou perspektivu ve výzkumu jsem se proto rozhodla uplatnit v zaměření se na tak genderově stereotypizovanou sociální činnost, jakou jsou domácí práce, v kontextu na první pohled možná genderově nediferencovaném, v rámci stejnopohlavních párů. Že tomu tak ve skutečnosti není, jsem se snažila přiblížit již v teoretické části*“ (s. 20). Z citované pasáže si rovněž dovoluji reagovat na její druhou část. Doporučuji zacházet opatrně s jakýmkoli tvrzeními ve smyslu „ve skutečnosti je“ / „ve skutečnosti není“. Sama autorka přece vychází z konstruktivistického paradigmatu (na téže stránce svého textu píše: „*neexistuje žádné absolutní vědění o sociální realitě*“). Podobně striktními postoji si tak nešikovně uzavírá prostor k dalšímu bádání.

O nedotaženosti části teoretické svědčí i fakt, že tento segment postrádá jakékoli závěrečné shrnutí hlavních tezí, teorií a argumentů nosných pro téma DP či návaznou empirickou část.

Naopak bezmála vynikající kapitolou je z hlediska provázanosti představovaných argumentů a vytvoření „diskuse“ mezi různými pohledy na věc kapitola „Metody sběru dat – dotazníky a rozhovory“, která již náleží do empirické části. Empirická část se obecně jeví daleko preciznější, propracovanější, argumentačně bohatší a v důsledku také čtivější a působivější než část teoretická. Téměř to vypadá, jako kdyby člověk četl dvě různé práce. Velmi vhodné členění do podkapitol, diskuse jednotlivých výpovědí respondentek a respondentů a jejich zasazení do teoretického rámce je výtečné.

Velmi oceňuji svědomitý a zanícený přístup k analýze a interpretaci shromážděných dat. Souhlasím s autorkou, že vzorek celkem 5 párů je naprosto adekvátní a právě práce autorky je důkazem toho, že nezáleží na kvantitě, ale kvalitě provedené analýzy a míře vytěžení výpovědí participujících. Je zjevné, že výzkum diplomandky obnášel velké úsilí již v přípravné části, nemluvě o vlastní analýze materiálu. Chválím rovněž využívání dostupných teoretických zdrojů - v empirické části práce autorka přesvědčivě prokazuje, že s nimi dokáže obratně zacházet.

Výtku si dovoluji adresovat pouze k nepřilíh strukturované závěrečné části práce, jež by v ideálním případě měla přímo odpovídat na zvolené výzkumné otázky. Byť na některé z nich odpovědi nacházím, pro jiné se musím vracet hluboko do nitra práce.

V rámci obhajoby bych prosila autorku o bližší vysvětlení zvýrazněných pasáží v kontextu její diplomové práce.

*„Právě kvůli konstruovanosti genderu, jež v konceptu domácích prací – a hlavně ve vysvětlování a legitimizaci rozdělení domácích prací na „ženské“ a „mužské“ – tradičně hraje zcela zásadní roli, je významné a potenciálně obohacující, ptát se, jak tato kategorie funguje v kontextu, kde **údajně vůbec není**“ (s. 24, zvýraznění není původní).*

*„To, co by mohly stejnopohlavní páry říci o **genderově slepém rozdělení domácích prací v párech heterosexuálních**, však nebylo jediným motivem pro vypracování této diplomové práce, nebylo by to ani vůči lesbickým ženám a gay mužům, kteří se do mého výzkumu zapojili, fér (s. 3).*

Přes uvedené výhrady, které nechtě jsou brány primárně jako impulsy pro další promýšlení tématu a jeho kritickou analýzu (a sekundárně jako odrazové můstky pro diskusi v rámci obhajoby), považuji diplomovou práci Karolíny Kounové Roubíčkové za velmi zdařilý začátek v konceptualizaci tématu domácích prací osob žijících v jiných než neterosexuálních formách vztahů v českém prostředí.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a hodnocení „velmi dobře“ navrhuji především vzhledem k nedostatkům adresovaným teoretické části práce.

V Liberci dne 22. 10. 2012

Mgr. Jana Benešová